

NCERT Solutions Class 6 Sanskrit (Deepakam)

Chapter 4 अहं प्रातः उत्तिष्ठामि

प्रश्न 1. पट्टिकातः शिष्टाचारस्य पदानि चित्वा लिखन्तु । (पट्टिका से शिष्टाचार के पदों को चुनकर लिखिए ।)

कलहः गुरुवन्दनम् वृद्धसेवा अतिथिसत्कारः
अहंकारः मातृप्रेम पितृभक्तिः ज्येष्ठेषु आदरः
कनिष्ठेषु प्रीतिः परस्परद्वेषः बन्धुषु प्रीतिः
असूया स्वाभिमानम् परोपकारः प्राणिषु दया
प्रियवचनम् हिंसा सत्यकथनम् सत्पात्रे
दानम् अहिंसा सर्वेषु मैत्रीभावः समयपालनम्
स्वच्छता प्रकृतिरक्षणम् भ्रातृषु भगिनीषु च स्नेहः
यथा – गुरुवन्दनम्

उत्तरः

प्रश्न 2. उदाहरणानुगुणं समयं संख्याभिः लिखन्तु । (उदाहरण के अनुसार समय को संख्या में लिखिए।)

यथा –

पादोन-सप्तवादनम् – ६:४५

सार्ध-दशवादनम् –

दशवादनम् –

सपाद-षड्वादनम् –

सार्ध-चतुर्वादनम् –

पादोन-एकादशवादनम् –

उत्तरः सार्ध-दशवादनम् – १०:३०

दशवादनम् – १०:००

सपाद-षड्वादनम् – ०६:१५

सार्ध-चतुर्वादनम् – ०४:३०

पादोन-एकादशवादनम् – १०:४५

प्रश्न 3. उदाहरणानुगुणं समयम् अक्षरैः लिखन्तु । (उदाहरण के अनुसार समय को अक्षरों में लिखिए ।)

उत्तर: ०५:३० – सार्ध-पञ्चवादनम्

०९:४५ – पादोन-दशवादनम्

१२:०० – पादोन-सप्तवादनम्

०६:४५ – द्वादशवादनम्

११:३० – सार्ध-एकादशवादनम्

प्रश्न 4. उदाहरणानुगुणं प्रश्ननिर्माणं कुर्वन्तु । (उदाहरण के अनुसार प्रश्न निर्माण कीजिए ।)

यथा – सः सार्ध-सप्तवादने अध्ययनं करोति ।

– सः कदा अध्ययनं करोति ?

(क) सा सपाद – नववादने विद्यालयं गच्छति।

.....

उत्तर: सा कदा (कति वादने) विद्यालयं गच्छति ?

(ख) सतीशः सार्ध – द्वादशवादने भोजनं करोति ।

.....

उत्तर: सतीशः कदा (कति वादने) भोजनं करोति ?

(ग) यानं पञ्चवादने आगच्छति ।

.....

उत्तर: यानं कदा (कति वादने) आगच्छति?

(घ) गोपालः षड्वादने गोदोहनं करोति ।

.....

उत्तर: गोपालः कदा (कति वादने) गोदोहनं करोति ?

(ङ) माता दशवादने कार्यालयं गच्छति।

.....

उत्तर: माता कदा (कति वादने) कार्यालयं गच्छति ?

प्रश्न 5. स्वस्य दिनचर्या सरलवाक्यैः लिखन्तु ।

(अपनी दिनचर्या को सरल वाक्यों में लिखिए।)

यथा अहं प्रातः षड्वादने उत्तिष्ठामि ।

उत्तरः (क) उत्थाय अहं प्रथमं धरतीं प्रणमामि ।

(ख) तत्पश्चात् माता पितरौ च नमामि ।

(ग) ततः कवोष्णं जलं पिबामि ।

(घ) सपाद् – षड्वादने शौचं कृत्वा दन्तधावनं करोमि ।

(ङ) सार्ध – षड्वादने अहं भ्रमणाय उद्यानं गच्छामि ।

(च) तत्र गत्वा व्यायामं करोमि ।

(छ) सप्तवादने उद्यानात् आगत्य स्नानं करोमि ।

(ज) तत्पश्चात् अहं ईशवन्दनां करोमि ।

(झ) सपाद् – सप्तवादने अहं प्रातराशं करोमि ।

(ञ) सार्ध-सप्तवादने विद्यालयं प्रति गच्छामि ।

प्रश्न 6. वाक्येषु शिष्टाचारपवं योजयन्तु । (वाक्यों में शिष्टाचार पदों को जोड़िए ।)

नियमपालनं सेवां मैत्रीभावः

साहाय्यं सत्कारं दयाभावः

यथा – युवकः मातापित्रोः सेवां करोति ।

(क) सा दुर्बलानां करोति ।

(ख) सर्वेषु प्राणिषु भवतु ।

(ग) सर्वे छात्राः पाठशालायाः कुर्वन्तु ।

(घ) वयं सर्वे अतिथीनां कुर्मः ।

(ङ) परस्परं छात्रेषु भवतु ।

उत्तरः (क) साहाय्यं

(ख) दयाभावः

(ग) नियमपालनं

(घ) सत्कारं

(ङ) मैत्रीभाव